

Samtaler om friskoler

Rapport 2023–16

VIRKE

PROBA
samfunnsanalyse

Proba-rapport nr. 2023–16, Prosjekt nr. 23039

ISSN: 1891-8093

IG, JP; 18. september 2023

--

Offentlig

--

Samtaler om friskoler

Utarbeidet for Virke

Forord

Eleven står i sentrum for skolens virksomhet. Elevene møter skolen med ulike bakgrunner og forutsetninger for læring og utvikling. Skolen har et ansvar for å gi alle elever likeverdige muligheter uavhengig av deres forutsetninger. I denne rapporten blir vi kjent med elever som på ulike måter beskriver at de hadde andre behov enn majoriteten av elever.

Friskolene gir elever et annet tilbud enn det offentlige. Denne Virke-rapporten viser noen eksempler på hvordan de ideelle aktørene utfyller det offentlige skoletilbudet.

Styring og finansiering av skattefinansierte velferdstjenester har vært et stort tema i det politiske ordsnittet den siste tiden. Er friskolene en konkurrent til det offentlige tilbudet, et supplement eller en verdifull del av vårt samlede opplæringstilbud?

Enhetsskoletanken har vært en bærebjelke i det norske utdanningssystemet, og friskolene er ikke en trussel mot dette. 606 889 elever går i offentlig grunnskole, mens 30 045 går på private skoler i 2022. I videregående opplæring finner vi tilsvarende fordeling med rundt 10% av elevene i friskolene.

Hovedbegrunnelsen for friskolenes eksistens er begrunnet i Menneskerettighetene og foreldreretten. Norge har også forpliktelser til å levere på FNs bærekraftsmål. Regjeringens mål er at ni av ti skal fullføre videregående opplæring innen 2030.

Ideelle aktører i velferden var tidlig ute med å avdekke behov og tilby hjelp. Slik har det også vært i utdanningssystemet. Virke ideell og frivillighet organiserer broparten av de private friskolene i Norge. Virkes misjon er «Sammen for en bærekraftig verdiskapning». Virke tror på den norske velferdsmodellen, der offentlige, private og ideelle aktører samarbeider for å nå felles mål i velferden.

Rapporten viser at det er behov for mer forskning og kunnskap om friskolenes samfunnsbetydning. Det håper jeg myndighetene følger opp i det videre.

En stor takk til alle som har bidratt i arbeidet med denne Virke-rapporten.

Kristin Walstad,

bransjeleder utdanning, arbeid og inkludering

Virke ideell og frivillighet

Innhold

1	Innledning	5
2	Signo grunn- og videregående skole.....	11
3	Videreskolene	15
4	Øvrebø videregående skole	19
5	Holmestrand internasjonale montessoriskole	23
6	Plus-skolen	27
7	Tankesmien Skaperkraft	31
8	Tankesmien Agenda.....	35
9	Tankesmien Civita	39
10	Tankesmien Manifest.....	41
	Referanser.....	43

1 Innledning

«Samtaler om friskoler» er en samling intervjuer, utarbeidet av Proba samfunnsanalyse på oppdrag for Virke. Hensikten med intervjuene er å synliggjøre samfunnsbidraget fra ideelle privatskoler – i rapporten kalt 'friskoler' – som etter Virkes syn ikke anerkjennes i tilstrekkelig grad i den offentlige skoledebatten. Intervjuene er gjennomført i perioden juni – august 2023.

Allerede på et tidlig stadium i dette arbeidet ble det klart at det i Norge ikke finnes noe forskningsmessig grunnlag for å si noe om spørsmålet om friskolenes samfunnsbidrag. Selv om friskolene belyses i enkelte rapporter,¹ er det etter vårt syn rett og slett et kunnskapshull her. Dette til tross for at friskoler – i likhet med andre ideelle aktører på velferdsområdet – har en lang historie i Norge. Rammene for dette prosjektet har heller ikke åpnet for et forskningsprosjekt som kunne belyst dette spørsmålet.

Vi har i stedet gjennomført en serie intervjuer – eller samtaler – med enkeltpersoner som dels har kunnet formidle viktige erfaringer og innsikter om friskolene, og dels har formidlet og belyst de viktigste posisjonene i den politiske debatten om friskoler og privatskoler. I det følgende vil du finne samtaler med eiere, rektorer, lærere og elever ved fem utvalgte friskoler – og med representanter for fire tankesmier som har engasjert seg i den velferdspolitiske debatten.

Om friskoler – og privatskoler

Det vi her kaller friskoler, er private skoler som driver sin virksomhet på grunnlag av privatskoleloven § 2-1. Denne paragrafen lister opp sju mulige godkjenningsgrunnlag:

- a. livssyn
- b. anerkjent pedagogisk retning
- c. internasjonalt
- d. særskilt tilrettelagt videregående opplæring i kombinasjon med toppidrett
- e. norsk grunnskoleopplæring i utlandet
- f. særskilt tilrettelagt opplæring for funksjonshemmede
- g. videregående opplæring i tradisjonshåndverksfag

Skolene som inngår i våre samtaler er godkjent på grunnlag av livssyn (a), anerkjent pedagogisk retning (b), tilrettelegging for funksjonshemmede (f) eller opplæring i tradisjonshåndverksfag (g).

De fleste friskoler har det til felles at de eies av en stiftelse eller en annen type ideell organisasjon, de er i hovedsak offentlig finansiert, og eierne kan ikke ta ut økonomisk utbytte. Eventuelle egenandeler for elever er lave, og flere skoler stiller ikke krav om elevbetaling i det hele tatt. Ideelle privatskoler må følge offentlig godkjente læreplaner, og eventuelle inntakskriterier skal være godkjent av myndighetene.

---

¹ Se for eksempel Oxford Research (2020): *Gjennomgang av tilskuddsordningen for friskoler for funksjonshemmede* og Sivesind, K.H. (red.) (2016): *Mot en ny skandinavisk velferdsmodell? Konsekvenser av ideell, kommersiell og offentlig tjenesteyting for aktivt medborgerskap.*

Ideelle privatskoler har ofte blitt betegnet som «frittstående» skoler eller «friskoler» for å skille dem fra privatskoler som ikke mottar statstilskudd, som tar skolepenger, og hvor eierne kan ta ut økonomisk utbytte. De sistnevnte godkjennes etter § 2-12 i opplæringsloven, som omhandler private grunnskoler.

Privatskoleloven ble endret med virkning fra 15. juni 2022 på den måten at man nå kun benytter betegnelsen «privatskole» – derav også navnebyttet – tidligere het den friskoleloven.

Friskoler som er godkjent etter privatskoleloven, må derfor omtales som «privatskoler med rett til statstilskudd», mens private skoler som er godkjent etter opplæringsloven, må omtales som «privatskoler uten rett til statstilskudd» – dersom man skal være juridisk presis.

I denne rapporten benytter vi gjennomgående begrepet «friskole» for enkelthets skyld – og for å tydeliggjøre at dette er skoler som drives på et annet grunnlag enn privatskoler som drives med et kommersielt formål.

Samtaler om friskoler

I det følgende skal vi bli bedre kjent med fem friskoler: Signo grunn- og videregående skole, Videreskolene, Montessoriskolen, Blå Kors-skolene og Plus-skolen.

- *Signo grunn- og videregående skole* er rettet mot elever med hørselsnedsettelse i kombinasjon med ulike funksjonsnedsettelser, deriblant elever med kombinert syns- og hørselsnedsettelse og døvblindhet.
- *Videreskolene*, som innbefatter Krokeide videregående skole og Feiring videregående skole, er et skoletilbud for ungdom og unge voksne som trenger særskilt tilrettelagt opplæring for å fullføre videregående skole.
- *Montessoriskolene*, i rapporten representert ved Holmestrand internasjonale montessoriskole, baserer seg på pedagogikken utviklet av Maria Montessori. Et sentralt prinsipp er at barn selv skal arbeide for å bli selvstendige og sosialt deltagende individer.
- *Blå Kors-skolene*, i rapporten representert ved Øvrebø videregående skole, har tilrettelagt tilbud til elever som trenger tett oppfølging i et mindre skolemiljø.
- *Plus-skolen* er en videregående skole for opplæring i tradisjonshåndverksfag, herunder håndverk, design og produktutvikling, samt gullsmed-, skomaker- og båtbyggerfag.

I intervjuene har vi lagt vekt på å innhente erfaringer og synspunkter fra elever, lærere, skoleledere og skoleeiere. Vi har også en liten faktaseksjon for hver skole.

I tillegg presenterer vi ulike perspektiver på friskolene fra representanter for fire norske tenketanker:

- Bjørn Are Davidsen fra Skaperkraft Tankesmien
- Axel Fjeldavli fra Tankesmien Agenda
- Kristin Cemet fra Civita, den liberale tankesmien
- Magnus Engen Marsdal fra Manifest Tankesmie

Felles for disse er et engasjement for skolens rolle i samfunnet og et ønske om å bidra til en mer opplyst debatt om friskolenes plass i det norske skolesystemet.

Hva kan samtalene i rapporten fortelle oss?

Denne rapporten er ikke en forskningsrapport i tradisjonell forstand. Spørsmålet om friskolenes samfunnsbidrag er altfor omfattende til at det kan behandles på en vitenskapelig måte i et prosjekt av så begrenset omfang som dette. Vi har derfor ikke undersøkt skolenes resultater i form av karakterer, gjennomføringsgrad, skolebidrag eller andre vanlige benyttede indikatorer. I stedet lar vi eiere, ledere, lærere og elever fortelle hva de mener skolene bidrar med.

Utvalget av informanter gjør at intervjuene i overveiende grad framstiller skolene i et svært positivt lys. Elevene er rekruttert gjennom skoleledere og lærere, og vi har ikke gjort noe forsøk på å rekruttere elever gjennom andre kanaler. Rapporten mangler slik sett det kritiske perspektivet som forventes i et vitenskapelig arbeid.

Det denne rapporten gjør, er at den gir et empirisk grunnlag for en viktig hypotese som fortjener nærmere undersøkelser. Denne hypotesen er at friskolene representerer et nødvendig tilbud som vanskelig lar seg etablere i den offentlige skolen. Spørsmålet som ligger til grunn for denne hypotesen, er om man må erkjenne at det finnes elever som det nær sagt er umulig å gi et tilfredsstillende tilbud til i den offentlige skolen. Og hvis svaret på det spørsmålet er «ja», er det behov for å utrede hvordan et tilfredsstillende tilbud bør innrettes, og hvem som bør ha ansvar for det.

Hvorfor søker barn og unge seg til friskoler?

Samtalene som gjengis i denne rapporten, viser at det er forskjellige årsaker til at barn og unge søker seg til friskoler. Dels dreier det seg om ungdommer som av ulike grunner har følt seg utilpass, utenfor og som har mistroddes i den offentlige skolen. Det kan skyldes funksjonsnedsettelse, psykiske helseproblemer, lærevansker, mobbing, ensomhet og isolasjon. Dels dreier det seg om barn og unge som vil noe annet enn det offentlige skole gir mulighet til. Det kan handle om at de ønsker et annet faglig tilbud, eller at de ønsker å lære på andre måter eller innenfor andre rammer enn det den offentlige skolen tilbyr.

Slik elevene presenterer seg selv, og slik elevene beskrives av dem som er tett på dem, er mange i faresonen for å havne i det som ofte kalles for «utenforskap». Det vil si at de ikke gjennomfører utdanning, med derav følgende risiko for å bli stående utenfor arbeidsmarkedet og andre viktige arenaer i samfunnet.

Hvordan arbeider friskolene?

Et gjennomgående trekk ved friskolene som inngår i denne rapporten, er at de legger stor vekt på tilpasset opplæring. Dette gjøres ved alternativ pedagogikk i montessoriskolen, ved undervisning i små grupper, høy voksentetthet og en rekke andre tiltak og tilnærminger i Videreskolene, Øvrebø og Signo. Opplæringen i Plus-skolen preges av at den er praksisnær og tett på den enkelte elev, og i tradisjon med det som betegnes som «mesterlære».

Et annet gjennomgående trekk er at det arbeides mye med relasjonen elev–lærer, med utgangspunkt i et helhetlig blikk på eleven og elevens plass i skolemiljøet og samfunnet for øvrig. Opplæringsarenaer utover tradisjonell klasseromsundervisning ser ut til å benyttes i stor grad, hvor praksis og praksisbasert opplæring er viktige elementer.

Utover dette har enkelte av skolene et særskilt samfunnsoppdrag:

- Plus-skolens tilbud handler om å møte arbeidslivets spesialiserte kompetansebehov, i tillegg til å gi opplæring i gamle håndverk som er nødvendig for å ivareta norsk kulturarv.
- Signo grunn- og videregående skole gir opplæring i et tegnspråkmiljø og har et landsdekkende skoletilbud.

Som forskere ble vi slått av det sterke engasjementet som kom til uttrykk i samtalene med skoleeiere, skoleledere og lærere. Nestekjærlighet, omsorg og medmenneskelighet ser ut til å være sterke drivkrefter for de som arbeider i disse friskolene. Flere av informantene har tidligere arbeidet i offentlig skole og er opptatt av å ikke «snakke ned» denne. Men samtidig gir de uttrykk for at rammer og ressursituasjon i den offentlige skolen gjør det vanskelig å gi et egnet tilbud til elever som av ulike grunner har behov for tett oppfølging, alternative opplæringsarenaer og -metoder, og ikke minst behov for voksne som «ser dem».

Tenketankenes perspektiver

Samtalene med representanter for de fire tenketankene setter friskolene i en utdanningspolitisk sammenheng. Det later til å være bred enighet om at friskoler er et nødvendig element i utdanningstilbudet, for å oppfylle menneskerettigheter. Vi oppfatter det slik at alle fire tilslutter seg ideen om friskoler som en «sikkerhetsventil» for de elevene som ikke mottar et tilstrekkelig tilpasset tilbud i den offentlige fellesskolen.

Flere påpeker imidlertid behovet for å skape tydelige skiller mellom skoleslagene, men det er ulike oppfatninger om hva som er de viktige skillene: Skal man skille mellom de skolene som driver for profitt, og de som driver uten profitt? Eller skal man skille mellom offentlig eide og privat eide skoler? Et mer overordnet spørsmål er om det er mulig å etablere en tverrpolitisk konsensus om friskolenes rolle og rammevilkår.

Behov for et bedre kunnskapsgrunnlag

Sett med forskerøyne er samtalene i dette notatet å regne som såkalt «anekdotisk evidens.» I denne – for mange litt nedlatende – betegnelsen ligger det blant annet at det er usystematisk bruk av kilder, og at datamaterialet ikke er bearbeidet og analysert på en systematisk måte. Det er da også tilfellet for denne rapporten. Men betegnelsen anerkjenner også – implisitt – at «anekdoter» er en form for evidens – eller erfaringsbasert kunnskap. «Anekdotene» i denne rapporten er de vitnesbyrdene som formidles i samtalenes om gjengis. Som nevnt mangler det forskning på feltet, og vi er av den oppfatning at ett sted må man begynne. I dette tilfellet er det informantenes førstehånds erfaringer fra friskolefeltet som presenteres, og som kan danne utgangspunkt for videre undersøkelser.

Vi mener at samtalene som vi har gjennomført og dokumentert her, synliggjør behovet for forskningsmessig kunnskap om friskolene og deres rolle og funksjon som en del av det norske offentlig finansierte skolesystemet. Vi mener også at vi har synliggjort viktige utdanningspolitiske posisjoner som vi håper kan bidra til gjensidig forståelse og innsikt på tvers av det politiske landskapet.

Samlet sett håper vi at samtalene i denne rapporten kan danne et kunnskapsgrunnlag for Virkes videre arbeid med friskolene. Vi håper også at rapporten kan være nyttig for andre – for eksempel ansatte i utdanningssektoren, elever og deres foresatte, utdanningsforskere og utdanningspolitikere.

Metode og datakilder

Grunnlaget for denne rapporten er intervjuer med representanter fra fem friskoler og fire tenketanker.

Når det gjelder friskolene, har vi gjennomført totalt 18 intervjuer med til sammen 22 informanter. Når det gjelder tenketankene, har vi gjennomført totalt fire intervjuer med til sammen fire informanter.

Alle intervjuer har tatt utgangspunkt i en intervjuguide som informantene kunne få tilsendt i forkant. Hvert intervju har tatt mellom 30 og 60 minutter, og de fleste er gjennomført på videokonferanseplattformen Teams.

Samtlige informanter har fått anledning til å kommentere og justere tekstene basert på intervjuet, noe de fleste har benyttet seg av. Etter avtale med informantene presenteres elevene i rapporten med fornavn, de øvrige informantene med fullt navn.

I tillegg til intervjuer har vi benyttet offentlig tilgjengelige rapporter og dokumenter, informasjon fra Internettsider og interne dokumenter tilsendt fra informantene. Oversikt over referanser finnes til slutt i rapporten.

2 Signo grunn- og videregående skole

Signo grunn- og videregående skole er en privatskole for elever med en hørselsnedsettelse i kombinasjon med ulike funksjonsnedsettelser, deriblant elever med alvorlig grad av kombinert syns- og hørselsnedsettelse og døvblindhet. Det gis opplæring på alle trinn i grunnskolen og videregående skole, og skolen har eget internat.

Skolen ligger i tettstedet Andebu i Sandefjord kommune i det tidligere Vestfold fylke, og har 75-årsjubileum i 2023. Den er organisert som et aksjeselskap som eies av stiftelsen Signo, som er en ideell, diakonal virksomhet.

I 2021 var det 30 elever ved skolen. Til sammen 91 ansatte utførte 63 årsverk det året. Signo grunn- og videregående skole er godkjent etter privatskoleloven § 2-1 bokstav f (særskilt tilrettelagt opplæring for funksjonshemmede)

Anne Waal Søyland, rektor

«Skolens ansatte har med seg Signos visjon om grenseløs tro på menneskets muligheter i sitt arbeid hver dag.»

Hva kjennetegner elevene som går på Signo?

Elevene må ha en hørselsnedsettelse i kombinasjon med ulike funksjonsnedsettelse, deriblant elever med alvorlig grad av kombinert syns- og hørselsnedsettelse og døvblindhet. Det er hovedkriteriene for å komme inn. Vi har elever med blant annet Downs' syndrom, psykisk utviklingshemming, CHARGE syndrom, autisme og alvorlige utviklingsforstyrrelser. Noen har dobbeltdiagnoser i tillegg til nedsatt hørsel. Vi ser at disse kombinasjonene påvirker og forsterker hverandre.

Hva er det viktigste denne skolen gjør for elevene?

Det er viktig for vår skole å gi elevene en opplæring som gjør at de utvikler best mulig kommunikasjons- og språkferdigheter, slik at de forstår og blir forstått. Det er jo kommunikasjon som ofte har vært en utfordring for elevene våre i klassen de har hatt på hjemskolen sin. De har kanskje vært den eneste i klassen med en hørselsnedsettelse i kombinasjon med annen funksjonsnedsettelse. Dette har vært utfordrende – ofte har de hatt det vanskelig med å forstå og bli forstått.

Mange av elevene som har søkt seg inn på vår skole, har følt at de da har blitt sett, bekreftet og anerkjent som den de er. De er ikke lenger annerledes, for det er andre elever her som «ligner» på dem selv. De får venner, kanskje for første gang. Det er viktig!

Elevene på vår skole får erfare mestring i opplæringa, og de skal utvikle seg mot et voksenliv med et mål om å klare seg best mulig selv. For å få til dette, gir vi et individuelt tilrettelagt opplæringstilbud hvor undervisningen er relevant og meningsfylt med både teori og mye praksis. De får blant annet muligheten til å utvikle grunnleggende ferdigheter – empati, trygg selvfølelse, selvkontroll og sosial kompetanse. Alt for å kunne få en god livskvalitet.

Lene Knippen Kvernsmyr, lærer

«I all hovedsak handler det om at elevene må få et språk og en måte å kommunisere på. Og gi dem mestring i livet og at de får troa på seg selv. At de har noe å si, at de ikke bare blir plassert et sted. Gi dem en stemme i livet sitt. At det de uttrykker har betydning.»

På hvilken måte gir Signo et særegent bidrag til samfunnet?

Det store bildet er at vi bidrar til å utfylle offentlig skole, som ofte strever med å gi et godt tilbud til denne elevgruppa. Skolepolitikken er jo slik at alle skal integreres på sin hjemskole. Men noen ganger er det umulig, for barna har ikke forutsetninger for å bli integrert, de strever med kommunikasjon og andre utfordringer i livet. Så der supplerer vi, og gir dem et tilbud som hjemkommunen ikke kan gi.

Hvordan arbeider dere for å gi elevene et best mulig tilbud?

Det viktigste er min holdning til elevene og min tro på dem, som pedagog. At jeg har tro på at de kan lære seg å lese og skrive, og hjelpe dem til å tilegne seg bokstaver, lesing og skriving på en hensiktsmessig, lærerik og systematisk måte. At det blir så morsomt at de blir med på denne undervisningen. Og at vi pedagoger jobber målrettet sammen om dette.

Vi er knallgode på relasjoner og ser hver elev. Vi er opptatt av å skape kommunikasjon og fellesskap og tenke språk og læring hele veien. Det at vi voksne jobber tett sammen, er også viktig. Vi som pedagoger har ansvar for å veilede og overføre kompetanse til andre ansatte ved skolen, slik som miljøterapeuter og elevveiledere.

Tora, nåværende elev

Hvordan er en vanlig skoledag for deg?

Vi starter skoledagen klokka halv ni og har ulike fag, slik som matte, norsk, norsk tegnspråk, samfunnsfag og teori knyttet programfaget Restaurant- og matfag. En dag i uka har vi praksis – da lager vi mye spennende mat. I tillegg til norsk tegnspråk lærer jeg amerikansk tegnspråk. Tegnspråk i verden er ikke like – tegnspråk er ikke internasjonalt. Amerikansk tegnspråk er veldig forskjellig fra norsk tegnspråk. Jeg synes det er mer gøy å lære det engelske språket når jeg også lærer tegnene.

Vi avslutter skoledagen klokka halv tre, og så er det middag klokka tre på internatet. Jeg bor på internat sammen med de andre elevene. På ettermiddagen «chiller» jeg, besøker de andre som bor her, eller vi er i gymsalen og har ulike aktiviteter.

Ofta drar vi på tur, er ute og bowler eller går på tur i skogen. Jeg elsker å løpe, jeg jogger nesten hver dag sammen med en fast joggekompis.

Hva er det beste ved å gå på Signo?

Det beste er at det er tegnspråkmiljø her og at undervisninga er på tegnspråk. Det fineste jeg har opplevd dette skoleåret er at jeg har blitt kjent med nye folk og fått nye venner. Bare det å bo på internat med mange andre, er en helt annen hverdag. Vi er jo sammen hele tida. Jeg elsker skolen!

3 Videreskolene

Videreskolene AS, som er heleid av Stiftelsen Krokeide, eier i dag to videregående skoler: Feiring videregående skole i Eidsvoll, i det tidligere Akershus fylke (avbildet ovenfor), og Krokeide videregående skole i Fana, sør for Bergen. Stiftelsen Krokeide er en selveiende stiftelse som ble opprettet av LHL i 2015, og begge skolene er organisert som aksjeselskaper.

Feiring videregående skole og Krokeide videregående skole er godkjent etter privatskoleloven § 2-1 bokstav f (særskilt tilrettelagt opplæring for funksjonshemmede), og er et skoletilbud for ungdom og unge voksne som trenger særskilt tilrettelagt opplæring for å fullføre videregående opplæring. Det overordnede målet er læring og fullføring uansett hvilke læringsutfordringer elevene måtte ha.

De to skolene er godkjent for inntil 468 elever totalt, og det er internatplasser til rundt 60 prosent av elevene. Til sammen 150 ansatte utførte cirka 135 årsverk i 2022.

**Trond Iversen, administrerende direktør i Videreskolene og
Lena Lie, skoledirektør i Videreskolene**

På hvilken måte gir Videreskolene et særegent bidrag til samfunnet?

Våre skoler gir et særegent samfunnsbidrag som et tilbud rettet mot en gruppe unge og unge voksne som ikke har fullført videregående opplæring, og som trenger særskilt tilrettelagt opplæring for å lykkes med det.

Denne gruppen har forhøyet risiko for varig utenforskap i samfunnet – og har få reelle alternativer hvis de ønsker å ta opp igjen, og fullføre, videregående opplæring. De fleste elevene våre har falt ut av videregående opplæring og er typisk registrert i statistikk i ulike kategorier for utenforskap. Mange av ungdommene er også *utenfor* statistikken, og blir ivaretatt av familien sin.

Elevene våre kjennetegnes i større og større grad av funksjonsutfordringer knyttet til et bredt spekter av psykiske diagnoser og lærevansker. Mange har også negative skoleopplevelser fra tidligere skolegang. Gjennomsnittsalderen på våre elever er cirka 22 år, og vi har elever fra hele landet. For mange av elevene er det helt nødvendig ha et strukturert botilbud og et sosialfaglig støtteapparat for å kunne fullføre utdanningen.

Det er lite aktuelt for vår elevgruppe å ta opp igjen og fullføre videregående opplæring gjennom andre tilbud, som for eksempel retur til ordinær videregående opplæring, voksenopplæring eller gjennom privatistløp. Derfor er det viktig med fungerende alternativer som kan fange opp denne gruppen.

Skolenes bidrag er primært å legge til rette for at elevene fullfører videregående opplæring, og tett på 80 prosent av elevene fullfører med karakter i alle fag hvert år.

Hvordan arbeider dere med tilrettelegging?

Elevene ved våre skoler møter de samme faglige kravene som andre elever i videregående opplæring, og skolene tilrettelegger opplæringen i henhold til utfordringene til hver og én. Vi legger vekt på faglig lærersamarbeid i et tolærersystem, med dynamisk differensiert opplæring. Vi har alle kompetanser samlet rundt eleven i klasseteam, og vi legger vekt på at beslutningsmyndigheten skal ligge på det operative nivået – det vil si tett på eleven.

Elevene har en opplevelse av inkludering og trygghet ved å være i et skolemiljø der ingen skiller seg ut – der det er mer toleranse for variasjon og særegenheter. Vi fokuserer også på at elevene bygger en mer solid sosial og personlig plattform for videre samfunnsdeltagelse.

Leif Erik Haugstad, rektor, og Anne S. Hærland, assisterende rektor, Krokeide videregående skole

Hvorfor søker elevene seg til Krokeide?

Mange har falt ut av videregående skole, kanskje prøvd flere ganger, og ønsker en ny start. Noen kommer direkte fra grunnskolen, men stort sett anbefaler vi at de prøver vanlig skole først. Andre har prøvd seg i et yrke, men har ikke mestret det og vil omskolere seg. Prøve noe nytt. De yngste elevene er under 18 år, de eldste opp til 50 år. Hovedtyngden ligger nok rundt 30 år. Elevene har ulike utfordringer, gjerne i kombinasjon. Nå er det flere elever med psykiske vansker, blant annet en del skolevegrere, og elever som har opplevd ekskludering, mobbing og som har dårlige erfaringer fra skolen.

Hva er det viktigste skolen gjør for elevene?

Pedagogisk sett jobber vi veldig mye med relasjoner. Det er viktig med et positivt elevsyn og å møte elevene på god måte. Det er det grunnleggende og gjelder for alle ansatte her, fra lærere til kjøkkenansatte. Vi er opptatt av å bygge på elevenes sterke sider og gi dem mestring. Det er viktig å løse opp i floker som bremser læring, og ordne opp i ting som omhandler økonomi, kontakt med NAV og fastlege og så videre. Kort sagt er vi opptatt at elevene føler at vi bryr oss. Vi ønsker å støtte dem slik at de ikke føler at de står helt alene.

Hvilke utfordringer støter dere på?

Vi kjenner litt på at vi er en privatskole. Det skjer ofte i møte med offentlige skoler, og i møte med fylkeskommune og pedagogisk-psykologisk tjeneste. Vi vil gjerne være med i fagfellesskapet på fylkesnivå, men det har vi ikke helt fått til. Når vi tar direktekontakt med den enkelte skole, går det bra. Men lenger opp er det utfordrende, selv om det er på gli.

Vi vil ikke være en konkurrent til offentlig skole, men et supplement til dem som ikke får det til der. Vi får flere henvisninger fra Oppfølgingstjenesten enn før. Og da har vi tatt kontakt med enkeltskoler og informert om at vi kanskje kan være et alternativ der hvor det glipper. Når vi forteller at vi er en ideell organisasjon og ikke tjener penger på dette, ser vi at det hjelper og at fordommene mot privatskoler roer seg.

Anne Mette Sveum og Astrid Senstad, lærere på Feiring videregående skole

Hva legger dere vekt på for å hjelpe og motivere elevene?

Det som kanskje er spesielt med en del av våre elever, er at de er litt mer sårbare enn andre unge. Mange har lavt selvbilde og lav mestringstro. Mange er dårlige på å ivareta sine egne grunnleggende behov, så vi legger vekt på å oppmuntre til sunne vaner og hvile.

Vi har stor pedagogisk frihet og veldig åpne rammer. Da kan vi være kreative. Mange har angst for skriftlige prøver, så da finner vi alternative måter å gjennomføre det på. Noen elever får tilbud om å arbeide hjemmefra noen dager, andre får kanskje litt flere dager hvor de er i praksis. Ellers har vi veldig bra tverrfaglig samarbeid via Klasse team og samarbeider tett med instanser som NAV, BUP, DPS og barnevernet ved behov.

Hva tror dere «vanlige» skoler kan lære av dere?

Det som er spesielt her, er jo at vi har et veldig godt samarbeid med miljøsidene, vi er tett på. Det er en suksessfaktor. Vi som arbeider her har tatt et aktivt valg: Vi er opptatt av det relasjonelle og det menneskelige. Vi har et helhetlig perspektiv og ressursfokus på elevene. Vi strekker oss veldig langt for å tilrettelegge for dem.

Botilbudet er viktig. På en vanlig videregående skole vet du jo ikke så mye om hva som skjer hjemme, men siden elevene bor på skolen vet vi litt mer om hva som foregår utenom skoletid, og det er lettere å holde tråden og å følge opp. Her er det stabilt og gode rammer. Mange som begynner her har ikke hatt så mange venner tidligere, men så kommer de hit og får en sosial blomstring.

4 Øvrebø videregående skole

Øvrebø videregående skole har tilrettelagt tilbud til elever som trenger tett oppfølging i et mindre skolemiljø. Skolen gir samme utdanning som offentlig videregående skole, innenfor programområdene Helse og oppvekst, Bygg – og anleggsteknikk, Teknikk og industriell produksjon og Salg, service og reiseliv.

Skolen ligger på Loland utenfor Vennesla, nord for Kristiansand i Agder fylke. Den ble etablert i 1967 som rusavvenningsinstitusjonen Lolandsheimen, som var et kurssted for pasienter som skulle ta fagbrev i sveising. Øvrebø videregående skole er en friskole drevet i regi av Blå Kors. Blå kors baserer sin virksomhet på diakonalt arbeid som uttrykkes gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap og kamp for rettferdighet.

Blå Kors videregående skole Øvrebø AS er et aksjeselskap som er heleid av Blå Kors Norge. Skolen er godkjent for 112 elever, og har til sammen 51 ansatte som i 2022 utførte 42,5 årsverk. Skolen er godkjent etter privatskoleloven § 2-1, bokstav a (livssyn) og f (særskilt tilrettelagt opplæring for funksjonshemmede).

Terje Alfsen, rektor

Hva kjennetegner elevene som går her og hvorfor søker de seg hit?

Vi er godkjent som en såkalt f-skole,² for nokså ressurskrevende elever. Dette er elever med en ulykkelig skolegang fra grunnskolen. De mangler motivasjon og tro på egne evner. Mange har en forhistorie med mye fravær, angst og skolevegring. Mange av elevene mangler struktur – kanskje kommer de fra hjem uten struktur. Andre har ulike lærevansker, dysleksi og andre utfordringer. Det er mange som ønsker å gå her på grunn av den tette oppfølginga vi gir.

Hva er det viktigste skolen gjør for elevene?

Det viktigste er at elevene får oppleve mestring. Vi er veldig opptatt av å bygge gode og trygge relasjoner med dem. Det er veldig mye fokus på å knytte bånd og at elevene skal være trygge *før* vi starter å tenke fag.

Vi har frokost hver dag. Det er mye sosial læring i det å dele et måltid sammen. Man lærer bordskikk, og man lærer å smøre matpakke. Vi spiser også lunsj sammen. Det er en fin arena for å bli kjent og komme tettere på hverandre. Vi drar på mange turer sammen, sommer som vinter. Og da er det læring i det også, å lære seg å pakke en bag og lage måltider. Vi bruker mye tid på å lære bort ting som er «vanlige» for mange andre.

Hva kan «ordinære» skoler lære av dere?

Mye handler om relasjonsbygging. Vi fokuserer veldig på relasjoner og trygghet, og å bygge et team rundt elevene. Det er kanskje det viktigste. På store skoler med 30 elever i hver klasse er det ikke like lett å bli sett. Vi tror vi gjør en forskjell og at vi har en plass i skolelandskapet og at vi har en viktig rolle samfunnsøkonomisk. Vi har et helt annet elevgrunnlag enn mange andre skoler, men det er omtrent like mange som gjennomfører hos oss som på andre skoler.

² «F-skole»: Godkjent etter privatskoleloven § 2-1 bokstav f (særskilt tilrettelagt opplæring for funksjonshemmede). Forfatterens anmerkning.

Ingvill Dunsæd, sosialrådgiver

Hva er det viktigste som denne skolen gjør for elevene?

Det viktigste skolen gjør for våre elever, er at vi tilpasser undervisningen og skoledagen generelt til den enkelte elev ut fra hvilke utfordringer eleven har. Flere av elevene og deres foresatte har negative erfaringer fra tidligere skolegang. Vi ansatte på skolen jobber for å trygge elevene og de foresatte, og for at elevene skal utvikle god selvfølelse.

Skolen bruker mye tid på å bli kjent med elevene. Vi kartlegger hvilke ressurser hver elev har, og knytter de ressursene til skolen, slik at de som er rundt eleven også kan være med på å sikre elevens gjennomføring.

Vi opplever at ikke alle elever har lært de ulike sosiale spillereglene som samfunnet krever. Det kan handle om å sove i timen, gi uttrykk for sinne, ha et ufiltrert språk, og så videre. Skolen jobber for å se hva som ligger bak en destruktiv adferd. Elever kan ha en utfordrende hjemmesituasjon med psykiatri og rus, med høy risiko for å droppe ut fra skolen på grunn av dette.

For å veilede og korrigere elevers atferd trenger vi ansatte å ha god relasjonskompetanse. Skolen jobber for å ha en veiledende tilnærming, og ikke en oppdragende tilnærming, til elevene. Det er rom for å ikke «få det til» både faglig og sosialt.

Hvordan gir Øvrebø videregående skole et særegent bidrag til samfunnet?

Jeg tror at de offentlige skolene har mange lærere som veldig gjerne vil hjelpe vår elevgruppe, men at de ikke har ressurser til det. Jeg tror menneskemøtene og raushet overfor det som ikke er anerkjent i samfunnet, er viktig. Vi pleier å si at det sitter i veggene på Øvrebø videregående skole at vi ansatte skal jobbe med hjertet, med vår kunnskap og vår kraft til å gi elevene en skolegang som fremmer elevens mestringfølelse, god helse og god utvikling.

Skolen ønsker å være et supplement til den offentlige skolen for elever som strever, og som kan komme hit med hele seg og sin bagasje. Skolen er til for at elever med utfordringer også skal få brukt sin rett til å gå på skole og få ekstra støtte i gjennomføringen av skolen.

Skolen har en høy gjennomføringsprosent, og det er vi ekstra stolt over siden våre elever er i risiko for å bli drop-out-elever. Skolen sparer samfunnet for millioner ved at vi gir elever som har en stor risiko for at ikke vil lykkes på skolen, mulighet til å bli en framtidig arbeider og samfunnsyter.

Monica, tidligere elev

Hva var grunnen til at du begynte på Øvrebø?

Jeg var ung voksen og hadde ruset vekk halve livet mitt. Men rusbehandlingsinstitusjonen og ettervernboligen lå like ved Øvrebø videregående skole. Så da var jeg jo der i to år, og det var terapi bare å gå på skolen. Jeg har ikke ruset meg siden.

Hva husker du best fra tiden på Øvrebø?

Det er en veldig viktig skole. Det er mange gode folk som kanskje faller litt utpå og som av mange grunner ikke greier å følge et A4-opplegg. Nesten alle mine klassekamerater er under utdanning eller i jobb, og det er folk som ellers kunne vært uføre. Så det er bra for samfunnet.

Sara, tidligere elev

Hva var det som gjorde at du søkte deg til denne skolen?

Jeg hadde det veldig vanskelig på barneskolen og ungdomsskolen og hadde mye uro i meg. Jeg ble sett på som veldig annerledes og opplevde skolen som et sted hvor jeg ble tatt ut av vanlig klasse, og det var veldig nedverdiggende. Så det var vel grunnen til at jeg søkte meg til Øvrebø. Jeg trengte å være i en mindre klasse og få mer tilrettelegging.

Hva var det beste med å gå på Øvrebø?

Samholdet. At lærerne, de voksne, var genuint opptatt av å bli kjent med oss. De var der for oss og støttet oss. Jeg tror for folk som hadde det vanskelig hjemme og ikke hadde så mange å gå til, så var Øvrebø en trygg havn. Det beste var turene og reisene og at vi fikk oppleve så mye. Og det med tilrettelegging, at det var sånn for alle, ikke bare for meg. Da føler du deg mer likeverdig. Jeg synes alle kommuner burde hatt en Øvrebø. Hvis ikke «cluet» bare er å ha flere lærere, flere sosialrådgivere og færre elever. Og å lære på andre måter. Lærerne var veldig opptatt at vi skulle lære av oss selv og finne motivasjonen i oss selv.

5 Holmestrand internasjonale montessoriskole

Montessori Norge er en samlende medlemsorganisasjon for norske montessoriskoler, barnehager og andre interesserte. Holmestrand internasjonale montessoriskole er én av 88 montessoriskoler i Norge. Skolen har et nøytralt religiøst grunnsyn, og et sentralt pedagogisk prinsipp er at barn selv skal arbeide for å bli selvstendige, sosialt deltagende individer. Skolen internasjonale dimensjon ligger i at Maria Montessori var opptatt av å skape fred i verden gjennom å utdanne barn, og hun hadde tro på at barn som har kunnskap om jorden og dens innbyggere vil bli voksne som vil bidra til å skape fred i vår verden. Montessoripedagogikken er universell fordi den tar utgangspunkt i barnets natur.

Skolen driver i egne, nybygde lokaler på Grefsrud i utkanten av Holmestrand sentrum, og ble etablert i 2004. Med barnehage i samme bygg tilbys montessoripedagogikk for barn fra ett til tolv år. Skolen er organisert som en stiftelse, mens barnehagen er et samvirkeforetak.

Holmestrand internasjonale montessoriskole er godkjent for 112 elever, og har til sammen 20 ansatte som i 2022 utførte 17 årsverk. Skolen er godkjent etter friskoleloven § 2-1, bokstav b (anerkjent pedagogisk retning).

«Vi ønsker ikke å være private, men det er en konsekvens av hvordan vi vil jobbe. Vi er opptatt av at våre skoler skal være gratis og tilgjengelige for alle.»

Nina Johansen, daglig leder Montessori Norge

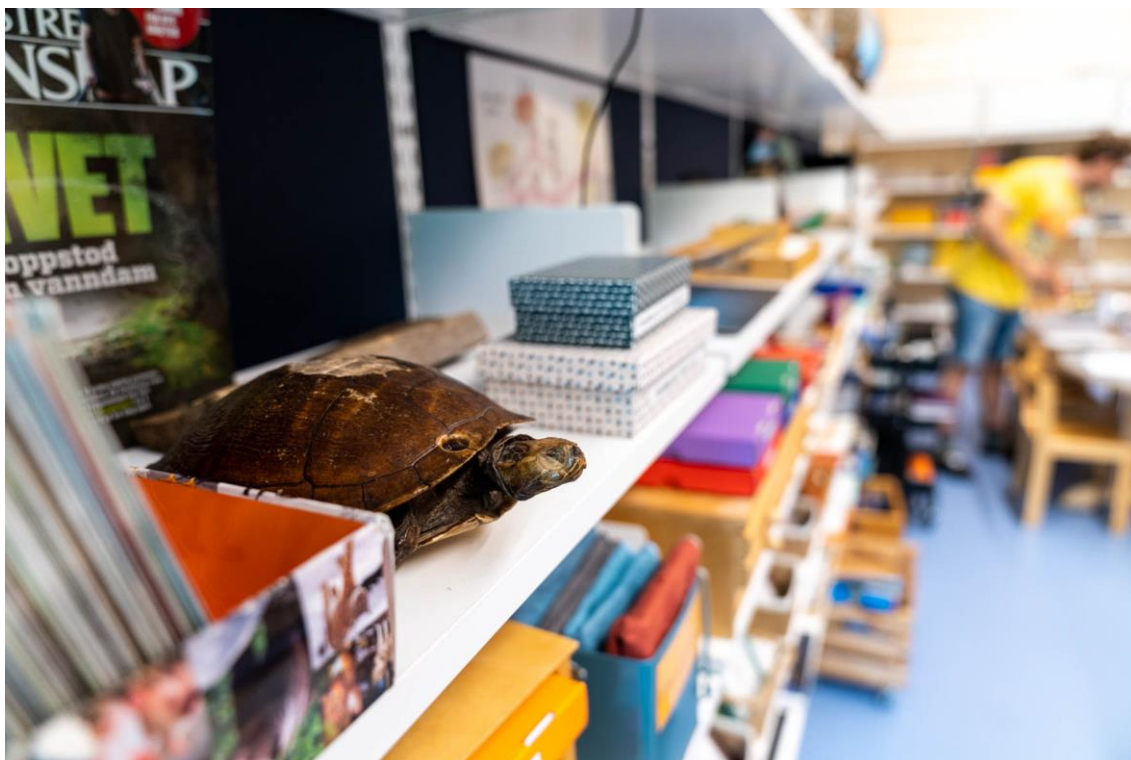
Carsten Tobiassen, rektor

Hvordan vil du beskrive den pedagogiske plattformen deres?

I prinsippet handler den om to ting: Det første er at vi mener at barnet lærer gjennom aktivitet. De bruker sanseinntrykk og opplevelser til å skape mening, og derigjennom læring, og vi som voksne skal støtte dem i disse prosessene. Selv om alle barn har sitt eget tempo, så går de gjennom de samme fasene av utvikling. Det er en helt naturlig utviklingskraft i alle mennesker. Barna lærer fra de blir født. De begynner å krabbe, de lærer å gå, de lærer seg å snakke, og å samhandle med andre, og de tilpasser seg kulturen de vokser opp i.

Vår pedagogikk støtter opp om denne prosessen. Til forskjell fra den offentlige skolen, som, med noen modifikasjoner, ligner mer på en industrimodell der alle skal lære det samme på samme tidspunkt.

Det andre som vi legger vekt på, er at barna skal bli selvstendige, både fysisk og emosjonelt. Det er mye sosialt selvstendighetsarbeid, og det å lære seg å fungere i et fellesskap er viktig. Akademisk sett er det viktig at du lærer å jobbe. Hvis du jobber, lærer du. Vi spør ikke om hva du har lært i dag, men om hva du har jobbet med. Vi ønsker å utdanne mennesker som kan håndtere livet sitt, og ambisjonen er at hvert enkelt barn kan bruke potensialet sitt på best mulig måte.

Hvordan arbeider dere med å få utløst dette potensialet?

Vårt utgangspunkt er at vi hele tiden er opptatt av å finne ut hvor det enkelte barn er i sin utvikling. Vår pedagogiske metode er forskningsbasert, med stor vekt på empirisk forskning. Vår filosofi og vårt verdsett kommer fra observasjon av barnets natur, ikke fra ide-

ologi. Maria Montessori, grunnleggeren av vår pedagogikk, var lege og observerte mye og tilpasset det hun gjorde til det hun så av naturlig adferd hos barna. Hennes observasjoner passer godt med det moderne utviklingspsykologi sier i dag.

Mange tror at vi er veldig opptatt av frihet. Og det er vi, men først må barna må lære å fungere sammen med andre, og vise at de kan ta ansvar. Gjør de det, får de også stor frihet.

Hannah, tidligere elev

Hva var det viktigste du lærte av å gå på en montessoriskole?

Det var den friheten mellom undervisning og eget arbeid. Vi fikk liksom bestemme selv innenfor rammene. Samtidig husker jeg montessorilærerne som strengere, men morsommere, enn det lærerne i «vanlig» skole var.

Hva vil du fremheve fra undervisninga på montessoriskolen?

Skolemateriellet fungerte veldig bra, særlig da jeg var i starten av skolegangen. Vi brukte for eksempel mye materiell i forbindelse med matematikk. Den kan fort bli abstrakt for mange, og da er det viktig med noe håndfast. Vi brukte også konkrete i norsk, for eksempel for å plassere ord i en setning i riktig rekkefølge. Du skjønner fort effekten av ord når du får det presentert med materiell og konkrete på den måten.

Har du møtt noen fordommer mot montessoriskolen?

Ja, folk tror det bare er rikmannsunger som går der. Det er mange som tuller litt med det, iallfall. Og noen har fordommer mot steinerskolen og blander det med montessoriskolen. Da sier jeg ikke noe, gidder ikke å lære dem opp. En del uttaler seg uten å vite. Men generelt er folk positive. Jeg har aldri hørt at noen er negative til montessoriskolen.

Fredrik Lange, lærer

Hvordan ser en typisk skoledag ut hos dere?

Et viktig prinsipp er at vi har aldersblanda grupper, og at alle fag er tilgjengelige hele tida. Det er undervisning og samarbeid i mindre grupper, gjerne fem-seks barn. Det er tre veier til læring i montessoriskolen: Læreren, skolemateriellet og medelevene. Poenget er at læring skjer på flere måter. Vi har ikke tavleundervisning. Vi har en tavle med timeplan, hvor elevene ser hvor de skal være og hvem de skal arbeide sammen med hver uke. Alle elever har hver sin loggbok hvor de skriver opp hva de holder på med, og lærerne loggfører hva de har undervist i.

Hva tror du offentlig skole kan lære av montessoriskolen?

Å knytte undervisningen til virkeligheten og hverdagsaktiviteter. Vi tror jo at barna har lyst til å lære, så det er viktig å ikke mate motviljen, men å legge til rette for positive læringsopplevelser. Det at vi jobber med alle fag samtidig, er også bra – det gir mulighet til å tilpasse mer til den enkelte elev. Jeg tror mange elever sliter med matematikk fordi det blir fortalt dem at det er vanskelig og kjedelig. Men dersom elevene får fordype seg når de er interesserte, og eksperimenterer mer, da opplever de det annerledes. Noen ting, slik som gangetabellen, må man jo lære. Men du må også forstå mekanismene bak. Trygghet og trivsel er det aller viktigste for at man skal kunne lære noe som helst på skolen.

Vi er opptatt av fellesskap og nærhet til naturen, og har egen kjøkkenhage, og barnehage og skole i samme bygg. Vi bruker materiell i alle fag. Det er viktig å *gjøre*, ikke bare skrive. Mye av materiellet består av tekster og bilder som skal passe sammen. Vi bruker generelt mye konkreter, både i barnehage og skole.

I Sverige har de offentlige montessoriskoler. Det kunne en vel prøvd ut her også.

6 Plus-skolen

Organisasjonen Plus ble etablert i 1958 med formål å forene brukskunstnere, kunsthåndverkere og industriforetak i et tettere samarbeid. I 1985 etablerte organisasjonen Plus-skolen som en privat videregående skole for opplæring i håndverksfag. I dag tilbys utdanning i VG1 Håndverk, design og produktutvikling samt gullsmed-, skomaker- og båtbyggerfagene på VG2 og VG3. Det tas inn elever – også voksne – fra hele landet.

Plus-skolen AS er et aksjeselskap som eies av Organisasjonen Plus.

Skolen ligger i Gamlebyen i Fredrikstad, i det tidligere Østfold fylke. Den er godkjent for 108 elever, og har til sammen sju ansatte som i 2022 utførte ti årsverk. Skolen er godkjent etter friskoleloven § 2-1, bokstav g (videregående opplæring i tradisjonshandverksfag).

Bjørn Tønnesen, rektor

Hva kjennetegner Plus-skolen?

Den pedagogiske plattformen vår er basert på mesterlære, hvor elevene har en hovedlærer som følger dem hver eneste dag i to år. Undervisningen er modulstrukturert, hvor vi først bygger i bredden og så spisser underveis. Vårt fokus er faglig kvalitet, kulturarv og historie. Men også bærekraft – hvilket fotavtrykk vi setter. Vi legger vekt på mestring og identitetsutvikling slik at elevene er rustet til arbeidslivet – det er i fokus hver dag. Vi synes det er litt morsomt at politikerne plutselig har «oppdaget» dette med modulstrukturering. Det er jo det vi er vant til fra før!

På hvilken måte gir skolen et særegent bidrag til samfunnet?

Vi er Norges eneste skomakerskole, og 90 prosent av våre elever suges rett inn i den ortopediske skoindustrien. Siden hver fjerde nordmann trenger spesialtilpassede sko på et tidspunkt, så sier det seg selv at vi gir et viktig bidrag.

Når det gjelder båtbygging, så er det mange båter og kulturskatter som råtner fordi vi i sjøfartsnasjonen Norge mangler kompetanse på båter og konstruksjoner i tre. Båtbyggerne bidrar ikke bare i båtindustrien – vi viser til operaen i Oslo, kulturhuset i Kristiansand og andre bygg som har mange buede trevegger – der måtte båtbyggerne på banen for å få det til.

Ida Doris, nåværende elev

Hva ved skolen er det du liker spesielt godt?

Vi er en kulturarvskole og en av de få skolene i Norge som er det. Det syns jeg er veldig gøy! Det føles som om du er del av noe større og viderefører et tradisjonshåndverk.

Ellers er det veldig godt miljø her og god tverrfaglighet. Det er stort engasjement for faget og generelt mye lidenskap i alle kriker og kroker på skolen. Vi samarbeider på tvers av linjer og klasser, det er åpne lokaler og du kan se hva andre arbeider med. Det syns jeg er unikt og noe du ofte ser på kreative studier. At det er verdifullt å lære av hverandre.

Camilla, tidligere elev

Hva husker du best fra din tid som elev på Plus-skolen?

Først og fremst syns jeg skolen forbereder elevene på å bli dyktige håndverkere. Videre er Plus-skolen en liten skole, og det er kort vei mellom elever, lærere og administrasjon, og lite byråkrati. På Plus-skolen kombinerer de teori og praksis på veldig god måte. Det er kort vei fra klasserom til verksted. Når du tester ut teknikkene med en gang, så fungerer det bedre. Det viser jo forskning også.

Hva er det Plus-skolen særlig bidrar med?

Den er en viktig utdanningsinstitusjon for å ivareta kunnskap og tradisjoner i et samfunn preget av bruk og kast og masseproduksjon. Norge blir et fattigere samfunn uten denne kunnskapen, og den er for viktig til å overlates til ideelle frivillige organisasjoner alene. Vi MÅ ha utdanningsinstitusjoner som ivaretar dette på en profesjonell måte. Og der er Plus-skolen i en særstilling, for det er ikke mange andre skoler som tilbyr de utdannelsene som den gjør.

Grethe Øvstegård Bodahl, lærer

Hva er det viktigste Plus-skolen gjør for elevene?

Det er nok at vi gir dem en solid yrkesutdanning og god oppfølging. Og at vi forbereder dem på arbeidslivet gjennom arbeid med entreprenørskap. Mesterlære er viktig, i tillegg til samarbeid og samhold mellom elevene. Den tverrfaglige kompetansen du får her er også viktig. Selv om du utdanner deg til båtbygger, skomaker eller gullsmed, får du en utdanning som gir deg mange ben å stå på. Gullsmedelevene våre er for eksempel veldig populære i elektronikkindustrien, fordi de har detaljkunnskap om ulike metaller.

Det er lite kjent at utdannelsen hos oss kan være starten på en videreutdanning. Vi har elever her som går videre til tannteknikk, kostymedesign, design og mye annet som handler om å ta vare på vår kulturarv. Vi har tidligere elever som jobber i flyindustrien og i ortopedien, som lager implantater og proteser, og som vedlikeholder båter, smykker og sko ved kulturinstitusjoner.

Vår beståttprosent på svennebrev er 98 prosent. Det kan ikke mange andre skoler vise til.

Hva er det ved organisering og arbeidsformer som skiller Plus-skolen fra andre skoler?

Vi er tett på, både kollektivt og individuelt. Vi har elevbedrift og elevbutikk, som fremmer tverrfaglig samarbeid og respekt for andre fag. Gjennom dette lærer elevene kundebehandling og markedsføring. De får introduksjon i regnskapsføring, og de får litt erfaring med bedriftsledelse, hvordan ta vare på ansatte og hvordan de kan skape engasjement. Dagene er fylt opp med mange forskjellige aktiviteter. Men vårt hovedfokus er faglig kvalitet i fagene de skal utdanne seg til.

«Det er stadig mindre snakk om de ideelle skolene – om friskolene. Man snakker bare om privatskoler. Det virker som man vil tone ned at noen av disse er ideelle, og i stedet sauser alt sammen. Og det er veldig uheldig, for det er ulike skoler.»

7 Tankesmien Skaperkraft

Bjørn Are Davidsen, rådgiver

I et historisk perspektiv – hva er de ideelle velferdsaktørens betydning i utviklingen av den norske velferdsstaten?

De første velferdstjenester ble etablert av bevegelser utenfor staten. I middelalderen var det kirken med skoler og hospitaler, og før reformasjonen var den ikke en del av staten. Den første norske barnehagen ble startet av Trondhjems Asylselskap. Men så tok staten etter hvert mer og mer over.

Hva er de ideelle privatskolenes rolle og funksjon i det norske skolesystemet?

De er svært viktige i arbeidet med å utvikle sivilsamfunnet og styrke toleranse for ulike meninger, og på den måten gi rom for større mangfold.

Særlig det med å utvikle sivilsamfunnet er viktig. Vi trenger noe utenfor det offentlige, slik som sterke lokale miljøer, grupper, organisasjoner og skoler. Det som ikke er totalt regulert ovenfra, men hvor ting kan vokse frem fra grasrota.

Helt grunnleggende mener jeg at sivilsamfunn og skole ikke bare skal være verktøy for å løse statens problemer og fremme enkeltpolitikeres ambisjoner. Politikerne skal bare styre mer og mer, virker det som, selv det som er våre viktigste folkebevegelser, nemlig kirka og idretten. Vi trenger noe som har grader av uavhengighet, og som kan vokse og blomstre på andre måter enn det som naturlig for det typisk rikspolitiske.

Derfor er det viktig med ulike typer skoler. Vi har rett til skole i Norge, men vi har ikke plikt til å gå på en offentlig skole.

Poenget er ikke å si at lærere i offentlig skole er for dårlige. Men jeg ønsker en større visjon for mangfold og medvirkning, og dette må bygges nedenfra av sivilsamfunn, livs-synsfellesskap og lignende. Et offentlig styrt fellesskap uten et aktivt sivilsamfunn kan bli ganske autoritært.

Ser du noen negative sider ved private skoler?

Hovedargumentet er at man utarmer den offentlige skolen – at kommunene tappes for penger som kunne brukes til å lage en bedre offentlig skole. Og at beslutninger som burde tas i kommunestyret, heller tas i styrerommene til private skoler og barnehager, for å sitere utdanningsminister Tonje Brenna. Man ser disse skolene som rusk i statens maskineri, og som noe som hindrer det som staten synes er bra.

Det er stadig mindre snakk om de ideelle skolene – om friskolene. Man snakker bare om privatskoler. Det virker som man vil tone ned at noen av disse er ideelle, og i stedet sauser alt sammen. Og det er veldig uheldig, for det er ulike typer skoler.

Noen er kanskje redde for at friskolene kan fremme verdier og holdninger som er i strid med mer moderne tanker, kanskje spesielt kristne og muslimske skoler.

I hvilken grad kan ideelle skoler bidra til å forebygge og forhindre utenforskap?

Det er vanskelig å generalisere. Men jeg tror det er et større mangfold i friskolene, og de legger veldig sterk vekt på å forhindre utenforskap.

For den offentlige skolen er det ikke noe tap om elever slutter. Men for private er det det – på grunn av økonomi – så de har et helt annet insentiv til å forebygge dette.

Uansett er ikke mangfold og toleranse noe som kan skapes av politiske vedtak. Det må dyrkes frem i fellesskapet mellom mennesker i sivilsamfunnet. Historisk har det ideelle vokst fram nedenfra som en slags underskog, og så har staten forsøkt å gjøre det mer homogent, luke og rydde og sånt. Men jeg mener at vi ikke må redusere de mulighetene til å forhindre utenforskap som initiativer nedenfra gir.

Mener du at ideelle privatskoler fungerer som konkurrerende med de offentlige skolene, eller som et supplement?

Jeg tror og håper at det er et supplement. Men først og fremst mener jeg at de har en verdi i seg selv ved at de styrker sivilsamfunnet og bidrar positivt til en helhet.

En svensk undersøkelse viste at etablering av en privatskole i en kommune ble en vinn-vinn-situasjon, ved at den offentlige skolen måtte skjerpe seg fordi den private leverte så bra. Så litt konkurranse er kanskje bra for kvaliteten i skole-Norge.

Men det er en oppfatning om at det er lite å hente fra denne type skoler. Noe skyldes kanskje stereotypier og fordommer. Steinerskolen med sine sandaler, montessoriskolen med sine rariteter, kristne skoler som har andre holdninger enn det Arbeiderpartiet er opptatt av. Det har vært mer fokus på kontroll og styring av disse, enn på forskning på og utvikling av dem.

Det skilles ikke mellom ideelle og kommersielle skoler i privatskoleloven. Mener du at et slikt skille ville vært hensiktsmessig?

Ja, for det er lett å tenke at private skoler kun handler om økonomi – det som enkelte kaller «velferdsprofitører». Vi må ikke slå de ideelle i hartkorn med de kommersielle. Og jeg blir mistenksom når det settes likhetstegn mellom privat og kommersiell.

Hva ville du gjort hvis du var utdanningsminister?

Jeg ville for det første lagt vekt på å si «friskoler», og så ville jeg fremsnakket dem. Jeg ville arbeidet for gode rammebetingelser, slik at de blir lettere å etablere og er for flere enn de som er rike. De må ikke koste mer i skolepenger enn det vanlige folk kan betale.

Det er ikke bare fordi det er kommunevalg i år at jeg ville ha sikret en bedre fordeling mellom stat og kommune. Når elever betaler skolepenger for undervisning som er gratis i offentlig skole, bør kommunene få en større andel av innsparingen.

Likevel er kanskje det viktigste å heie frem sivilsamfunnet, med toleranse for mangfold av meninger og livssyn. Det må være lav terskel for å etablere friskoler og høy terskel for å overprøve dette ut fra formålsparagrafer, verdier eller livssyn.

Med bakgrunn i et arbeid jeg er involvert i med å evaluere læremidler, ville jeg også signalisert at de må gi riktige fortellinger om historien, om hvem vi er og hvor vi kommer fra. Det høres kanskje ikke revolusjonerende ut, men dessverre har mange lenge formidlet myter, som at kirken i middelalderen mente jorden var flat og at det først var i opplysningstiden man begynte med vitenskap. Det er til og med god pedagogikk og øvelse i kritisk tenkning å vise eksempler på slike myter – og ikke bare fordi noen lever videre.

«Den norske debatten går ikke mellom kommersielle og ikke-kommersielle. Diskusjonen har gått på hvilke godkjenningssgrunnlag vi skal ha for de private skolene, og der har høyresida ønska seg en mer omfattende liste.»

8 Tankesmien Agenda

Axel Fjeldavli, rådgiver

Hva er de ideelle privatskolenes rolle og funksjon i det norske skolesystemet?

I hovedsak har vi et utgangspunkt for regulering av privatskoler i Norge som er bra, og som legger til rette for en sterk fellesskole hvor ulike elever møter hverandre. Dette har en sterk egenverdi. Altså at man møtes i et fellesskap, hvor skolen er en samfunnsbyggende institusjon.

Så er det noen unntak fra den hovedregelen som jeg synes er godt begrunnet. Det ser man i opplæringsloven, som sier at foreldre har en viktig rolle i å utforme oppveksten til sine barn. Det kan være særskilte grunner til at foreldre ønsker noe ganske annet enn det fellesskolen kan tilby, og da trenger vi noen andre skoler, for eksempel religiøse skoler. På livsynsgrunnlag vil noen foreldre ha utfordringer med fellesskolen, og på samme vis kan foreldre ønske en annen pedagogisk retning enn det fellesskolen kan tilby.

Vi har forbud mot utbytte i den norske skolen, noe som gjør at vi unngår de utfordringene som det skaper, og som vi har sett tydelig i andre land. Diskusjonen om private skoler i Norge er dermed litt annerledes enn diskusjonen om andre private velferdstilbud, for

eksempel innen helse. I skoledebatten handler det mer om hvorvidt andelen er så høy at den går ut over det fellesskapsbyggende i skolen. Selv om antallet privatskoler har vært lavt, er den økende. Så vi må være litt på vakt her, både i forhold til andelen i stort, og hvor stor andel privatskolene utgjør i det enkelte lokalsamfunn.

Hvor går de viktigste skillelinjene i debatten? Er det mellom offentlige og private skoler? Eller mellom kommersielle og ikke-kommersielle skoler?

Det er utbytteforbud, så den norske debatten går ikke mellom kommersielle og ikke-kommersielle. Diskusjonen har gått på hvilke godkjenningsgrunnlag vi skal ha for de private skolene, og der har høyresida ønska seg en mer omfattende liste. Mens venstresida, og jeg, er bekymra for skoler som ikke er et reelt alternativ, og som dermed konkurrerer. Jeg er opptatt av fellesskolen som styres politisk. Man trenger ikke helt like skoler utenfor det offentlige skolesystemet.

Hva mener du er de viktigste argumentene for denne type skoler?

Det er jo mange skoler med sterk tradisjon som har gode fagmiljøer og profesjonsfellesskap, og som driver godt. Jeg har ikke grunnlag for å tro noe annet. Men merverdien av disse er at de er et reelt alternativ for dem som ønsker et pedagogisk alternativ eller en skole med et annet livssynsfundament.

Hva mener du er de viktigste argumentene mot denne type skoler?

Ved siden av at for store andeler privatskoler gjør det vanskeligere å bygge fellesskap der ulike elever møter hverandre, er jeg er bekymra for den politiske styringa av skolen. Hvis det etableres en privatskole i en kommune, så må kommunen planlegge ut fra at den skolen er der. Derfor synes jeg det har vært riktig å gi kommunene større innflytelse når det gjelder godkjenning av private skoler.

Det samme gjelder for yrkesfaglige skoletilbud. Nå er det yrkesopplæringsnemnda som skal ta utgangspunkt i det næringslivet, lokalsamfunnet og regionen trenger. Men med det tidligere godkjenningsgrunnlaget kunne en enkeltbedrift eller en enkeltnæring «kuppe» dette systemet uten å ta hensyn til helheten i fylket.

I hvilken grad kan ideelle skoler bidra til å forebygge og forhindre utenforskap?

På et overordna nivå så vil jeg si at det er beklagelig hvis fellesskolen ikke klarer å gi alle et reelt tilbud. Og hvis private skoler kan gi et alternativt tilbud som forhindrer utenforskap for disse elevene, så er det bra. Men hovedinnsatsen mot utenforskap må jo legges i å skape rom for alle, eller i hvert fall flest mulig, i den offentlige fellesskolen.

Mener du at den offentlige skolen kan lære av de private skolene?

Ja, det er klart at profesjonsfellesskapet i den offentlige skolen vil kunne ta til seg ideer utenfra. Handlefriheten lokalt og på den enkelte skole åpner for at man kan gjøre ting på litt ulike måter på ulike skoler, og det kan det ligge læring i. Private skoler er annerledes etter de kriteriene som ligger i loven, og det er klart går an å ta inspirasjon også på tvers av skillet offentlig-privat.

Mener du at ideelle privatskoler fungerer som konkurrerende med de offentlige skolene, eller som et supplement?

De skal helt klart være et supplement, med alternativ pedagogikk og alternative livssynsgrunnlag. For eksempel, for foreldre som opplever den pedagogiske tilnærmingen i fellesskolen som for «akademisert», framstår kanskje steiner- og montessori-pedagogikken som tydeligere alternativer.

Valgfrihet er en verdi, også for venstresida. Den politiske utfordringa ligger i denne avveiningen mot andre hensyn. For eksempel når en grendeskole legges ned, og foreldre vil opprette en montessoriskole. Hva er da det beste for kommunen som helhet?

Hvordan oppfatter du de politiske skillelinjene i synet på privatskoler?

Jeg oppfatter den nåværende privatskoleloven som et godt kompromiss mellom ulike hensyn. Og det er vel ikke noe stort innslag av folk på venstresida som går på barrikadene for flere private skoler – trolig fordi man vektlegger denne fellesskapsverdien tungt, versus valgfrihet.

Høyresida har et generelt perspektiv om at konkurranse fremmer kvalitet. Og at der hvor pengene følger elevene, blir det en markedssituasjon som fremmer kvalitet.

Hva ville du gjort hvis du var utdanningsminister?

For meg ville det vært et viktig prosjekt å jobbe for mer praktisk og variert læring i skolen, kanskje spesielt i ungdomsskolen, hvor vi ser at motivasjonen faller. Skolen må ha plass til elever som lærer på ulike måter. I tillegg ville jeg jobbet for at lærerne skal ha rom til å være lærere, både med et sterkt lag av ulike yrkesgrupper i skolen og i form av var-somhet i hvor mye kontroll, måling og byråkrati man pålegger lærerne.

Jeg ville vært særlig på vakt mot forslag fra høyresida som går i retning av mer markedsstyring av skolen, en kombinasjon av karakterbasert opptak mellom alle skoler, penger som følger eleven, fri etableringsrett for private skoler, og mulighet for utbytte. Alt dette er forslag som har blitt fremmet fra politikere på høyresiden de siste årene, og summen ville ført til mer segregering og lavere kvalitet.

«Det er en helt umulig oppgave for den offentlige skolen å skulle passe for absolutt alle barn og unge. Det må finnes alternativer.»

9 Tankesmien Civita

Kristin Clemet, leder

Kan du si noe overordnet om friskolenes rolle og funksjon i norsk skole?

Friskolene har i prinsippet den samme rollen i Norge som i andre OECD-land. De fleste elevene går i den offentlige skolen, mens noen går på friskoler, som i all hovedsak er offentlig finansiert. Noen ytterst få går på rene privatskoler.

Hvorfor mener du at friskolene er viktige?

Det er en menneskerett for foreldre å kunne velge hva slags opplæring barna deres skal få. Men for at denne retten skal ha et reelt innhold for alle, så kan det ikke være slik at bare de rike har råd til å velge noe annet enn den offentlige skolen. Derfor må vi ha et system som yter offentlig støtte til de alternative skolene.

Det er dessuten en helt umulig oppgave for den offentlige skolen å skulle passe for absolutt alle barn og unge. Som forelder må du ha mulighet til å velge noe annet for ditt barn, dersom barnet ditt ikke finner seg til rette på den offentlige skolen. Det må være en «sikkerhetsventil».

Forskning fra tidlig på 2000-tallet viste at det viktigste motivet som foreldre hadde for å velge en friskole for sine barn, var ønsket om en mer heterogen elevgruppe enn den man får på nærskolen. I byene er elevgruppene i den offentlige skolen ofte sterkt preget av bostedssegregeringen.

Friskoler gjør det også mulig for skolene å lære av hverandre, og de gir flere yrkes- og karrieremuligheter for lærere.

Kan du si noe overordnet om forholdet mellom ideelle og kommersielle aktører – og mellom friskoler og privatskoler?

Dette skillet er ikke så viktig på skoleområdet. Det fins nesten ikke rene privatskoler i Norge.

Men forskjellen er at det stilles en lang rekke krav til friskolene for å kunne motta offentlig støtte. De må ta inn elevene i den rekkefølgen de melder seg, de kan bare ta svært lave egenandeler, de må følge offentlig godkjente læreplaner, og det er ikke mulig å ta ut noen former for økonomisk utbytte.

En privatskole mottar ikke offentlig støtte, men kan til gjengjeld ta inn de elevene den vil og ta så høye egenandeler den vil. Mitt tips er at vi vil få flere slike skoler, dersom vi gjør det stadig vanskeligere å etablere og drive en friskole.

Jeg mener at det er uheldig at Støre-regjeringen har sørget for at både privatskoler og friskoler skal kalles privatskoler. Dette skaper forvirring i den offentlige debatten. Mitt inntrykk er at venstresiden med vilje ønsker at friskoler skal assosieres med noe som bare er for de rike.

Hvilken rolle tror du friskolene kan spille når det gjelder å redusere utenforskap?

Jeg vet ikke hva du mener med «utenforskap», men mange friskoler tar inn elever som har problemer av ulik art. Noen av friskolene har kanskje nesten for stor pågang av slike elever. Om de virkelig klarer å hjelpe disse elevene, så er det veldig bra, men her mangler vi kunnskap. Venstresiden har ikke ønsket å forske på hvilken betydning friskolene har og kan ha i skolesystemet vårt, og det er synd.

Hvordan går de partipolitiske skillelinjene når det gjelder friskoler?

Arbeiderpartiet har flyttet seg mye mer til venstre. De går hardt til verks både ved å redusere muligheten for å etablere en friskole, ved å redusere den økonomiske støtten og ved å gi en slags «vetorett» mot etablering og utvidelser til kommunene.

Rødt er, til min overraskelse, ikke lenger mot Steinerskolen og Montessoriskolen, og også SV har moderert seg. SV ville tidligere nekte religiøse skoler å etablere seg, men det gikk ikke på grunn av hensynet til menneskerettighetene. Kristelig folkeparti har tidvis bare vært opptatt av de kristne friskolene, men de har nå inntatt en mer prinsipiell holdning. Senterpartiet er mest opptatt av å ta ulike distriktpolitiske hensyn. Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre har nok den mest liberale holdningen til friskolene.

Hva ville du gjort hvis du var utdanningsminister i dag?

De norske friskolene bør få mer oppmerksomhet og anerkjennelse enn de får i dag. Og det må forskes mer på dem – på betydningen og effekten av dem. Her er det masse kunnskap og erfaring å hente fra andre land.

Regjeringen fremstiller det som om det er skadelig at litt flere elever går på en friskole, men det er det ingen dokumentasjon for å hevde. Friskoler virker per se hverken negativt eller positivt på skolesystemet – det er måten de støttes og reguleres på, som er avgjørende.

Dette illustreres godt av Finland og Nederland. Begge land har lenge hatt en meget god skole, men andelen friskoler varierer sterkt. I Finland er det svært få elever som går på friskoler, i Nederland er andelen svært høy.

«Det er viktig at alle offentlige tjenestetilbud har noen alternativer. Altså noen sikkerhetsventiler. Har du et system som fungerer for 90 prosent av befolkninga, så bør det være greit med en ordning for de siste ti prosentene også.»

10 Tankesmien Manifest

Magnus Marsdal, leder

I et historisk perspektiv – hva er de ideelle velferdsaktørens betydning i utviklingen av den norske velferdsstaten?

Historisk har velferdsstaten blitt bygd både ovenfra – av det offentlige – og nedenfra – av de ideelle aktørene, slik som Norske kvinners sanitetsforening og ideelle, private skoler. Mange ideelle aktører var der før velferdsstaten, og de har fortsatt en viktig rolle.

Men dette historiske faktumet blir usynliggjort i dagens polariserte ordskifte. På én side hevdes det at noen går inn for offentlige monopoler, og på den andre siden er det mange som påstår at kun det offentlige kan tilby verdige lønns- og arbeidsvilkår. De ideelle blir usynliggjort i både høyresidens og venstresidens rådende retorikk. Og i en slik retorisk trengt posisjon kan man lett komme i en politisk trengt posisjon og dernest i en økonomisk trengt posisjon.

Så har du kommersielle aktører som bruker de ideelle aktørene som «trojanske mus». De «små og søte» ideelle aktørene brukes som fasade for andre motiver – primært profittmotivet. Så sammenblandingen av private aktører med og uten profittmotiver er målrettet.

Rollen som trojansk mus er farlig – på to måter. Det er lett å bli spist av de store kommersielle. Og dersom venstresiden ikke gjør forskjell på ideelle og private, så dras de ideelle med i dragsuget når de kommersielle kastes ut.

Hva er de ideelle skolenes rolle og funksjon i det norske skolesystemet?

Det er viktig at alle offentlige tjenestetilbud har noen alternativer. Altså noen sikkerhetsventiler. Har du et system som fungerer for 90 prosent av befolkninga, så bør det være greit med en ordning for de siste ti prosentene også. Det er et demokratisk gode og individets rett til å velge annerledes, det er i tråd med opplæringsfeltets universalistiske prinsipper, og det kan gi innovasjon som det offentlige kan lære av. Men det må ikke undergrave finansieringen av det offentlige tilbudet.

Man må være knallhard på at man ikke skal kunne ta ut profitt. Folk flest ønsker ikke at skattepengene skal kunne tas ut til profitt – det vil gå ut over skatteviljen.

Kan du utdype om forholdet mellom ideelle og kommersielle aktører – og mellom friskoler og privatskoler?

Når NHO spør folk om de vil ha private velferdsaktører, svarer de ja. Men spør du folk om de vil ha en miks av offentlige og ideelle, har du et enormt, tverrpolitisk flertall som går langt inn i Høyres velgere. Det er veldig få som vil ha offentlig monopol, og veldig få som vil ha kommersielle aktører.

Profittmotivet bør være fremmed der hvor mottakeren av tjenesten er utlevert til andres makt, slik som elever, barn og pasienter. Dette er ikke «kunder». Det er ofte sårbare personer som skal ivaretas av profesjoner som styres av sin profesjonsetikk – og ikke av et profittmotiv. Vi skal ha ansatte i skolene våre som føler lojalitet til elevene – ikke til en direktørs mål.

Hvilken rolle tror du friskolene kan spille når det gjelder å redusere utenforskap?

Som dere hører, er jeg mest opptatt av de overordnede velferdspolitiske problemstillingene. Men en personlig kjeppehest er at noen av hullene i det offentlige skolesystemet kan fylles av ideelle skoletilbud med nærhet til næringslivet med tanke på de som ikke er så skolemessig sterke. Kanskje ikke bare ha skolefolk blant de ansatte – mange ungdommer trenger forbilder fra andre yrkesgrupper.

Mange ungdommer vil bare ut på en arbeidsplass så fort som mulig. Et eksempel er Møller Medvind i bilbransjen, som har et opplegg for folk med lite skolegang. Arbeidslivet trenger folk med praktiske ferdigheter.

Hva ville du gjort hvis du var utdanningsminister?

Først og fremst må det lovreguleres slik at det ikke kan tas ut profitt. Og så må de ideelle følge opp og ikke la seg bruke som trojanske mus for de kommersielle. Kommersielle bedrifter må få tilbud om å omdanne seg til ideelle virksomheter.

Dernest ville jeg prøvd å synliggjøre de ideelle skolenes bidrag til skolesystemets samfunnsbidrag. Tilpasset opplæring er viktig for både flinke og svake elever – men først og fremst ville jeg prøvd å fylle behovene til dem som ikke kommer fra skolemessige hjem og ikke har «riktig» skolemessig adferd.

Virke Ideell bør lage en politisk strategi for velferdsmiks, som så kan forankres partipolitisk, fra Kristelig folkeparti til Rødt. Det er et flertall både i den norske befolkninga og på Stortinget for en velferdsmiks der de ideelle har en viktig plass.

Rødt må kanskje holde seg litt for nesa. Sentrum må innse at man kan ikke få både i pose og sekk og være på lag med de kommersielle investorene. Men Kristelig folkeparti vil jo uansett ikke ha mammon i tempelet! Vi snakker om et bredt forankret velferdspolitisk kompromiss, og Virke Ideell er trolig den som må gjøre det politiske fotarbeidet her.

Referanser

Clemet, K. og Storsletten, A.V. (2023). *De private aktørenes rolle på de velferdsområdene som avkommersialiseringsutvalget skal se på*. Civita-notat nr. 25.

Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova)

Lov om private skolar med rett til statstilskot (privatskolelova).

Meltevik, S. mfl. (2020): *Gjennomgang av tilskuddsordningen for friskoler for funksjonshemmede*. Kristiansand: Oxford Research.

Prop. 80 L (2022-2023). Endringer i privatskolelova (økt folkevalgt innflytelse mv.). Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Prop. 98 L (2021-2022). Endringer i friskolelova (nytt navn på loven og oppheving av to godkjenningsgrunnlag). Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Sivesind, K.H. (red.) (2016): *Mot en ny skandinavisk velferdsmodell? Konsekvenser av ideell, kommersiell og offentlig tjenesteyting for aktivt medborgerskap*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.

Virke (2021). *Veikart for ideell vekst*.

Virke (2022). Virkes hørings svar, endringer i friskoleloven.

Virke (2023). Høring om forslag til endringer i privatskolelova og forskrift til privatskolelova.

Nettsteder

Skolene:

<https://www.blakors.no/videregaende-skole-ovrebo/>

<https://montessorinorge.no>

<https://plus-skolen.no>

<https://www.signo.no>

<https://videreskolene.no>

Tenketankene:

<https://civita.no>

<https://manifesttankesmie.no>

<https://skaperkraft.no>

<https://www.tankesmienagenda.no>

Fotografier

Vi takker skolene for tilsendte fotografier.

Bildene av Davidsen (s. 31), Fjeldavli (s. 35.), Clemet (s. 39) og Marsdal (s. 41) er gjengitt med tillatelse. Fotografer er Siw Pessar (bildet av Fjeldavli) og CF-Wesenberg/ kolonihaven.no (bildet av Clemet).